

3.1 Les havaneres ens parlen dels catalans a Cuba

El meu avi

(Ortega Monasterio)

El meu avi

*El meu avi va anar a Cuba
a bordo del Català
el millor barco de guerra
de la flota d'ultramar.
El timoner i el nostre amo
i catorze mariners
eren nascuts a Calella,
eren nascuts a Palafrugell.*

Quan El Català

*sortia a la mar
els nois de Calella
feien un cremat.
Mans a la guitarra
solien cantar, solien cantar
visca Catalunya,
visca El Català*

*Arribaren temps de guerra
de perfídies i traicions
i en el mar de les Antilles
retronaren els canons.
Els mariners de Calella
el meu avi al mig de tots
varen morir a coberta
varen morir al peu del canó*

Quan El Català

*sortia a la mar
cridava el meu avi
apa nois que és tard!
Però els valents de bordo
no varen tornar, no varen tornar
tingueren la culpa
els Americans.*

El grup dominant en el comerç de la zona oriental de Cuba era, sens dubte, català. Procedien d'un nombre reduït de poblacions catalanes, totes situades a la costa, i la majoria eren petits comerciants, botiguers, taverners o feien altres oficis menors.

Es tractava d'un flux migratori temporal, amb estades de curta durada en molts casos i una elevada taxa de retorns a Catalunya.

Hay que advertir todavía una parte considerable de quienes han sido clasificados como americanos, por haber nacido en la misma isla de Cuba o en otros territorios del continente, eran hijos de inmigrantes españoles y continuadores del negocio familiar. Es imposible establecerlo con claridad en el caso de quienes tenían apellidos castellanos, pero resulta muy claro para los de origen catalán. (...) Magín Robert, Juan Savanell, Justo Bibbé, Juan y Francisco ~~Sant~~, Jorge Isalagué, Luis Roca, Juan Roger, y Francisco Gelí.

*(La formación del mercado interior en condiciones coloniales:
la inmigración y el comercio catalán en las Antillas españolas durante el siglo XIX
Jordi Maluquer de Motes).*

Comerciantes españoles de la zona de Santiago de Cuba en 1833 por regiones

Cataluña	230	Cantabria	5
Baleares	8	Galicia.....	4
Andalucía	8	Otras.....	8
Castilla	6		

Poblaciones de origen de los comerciantes catalanes de Santiago de Cuba en el año 1833

Sitges	85	Vilanova i la Geltrú	6
Sant Pere de Ribes	19	Begur	6
Barcelona	14	Sant Feliu Guíxols	6
Mataró.....	13	Otras	44
L'Escala	8	Desconocidas	22
Calella	7	Total	230

(La formación del mercado interior en condiciones coloniales:
la inmigración y el comercio catalán en las Antillas españolas durante el siglo XIX
Jordi Maluquer de Motes).

ACTIVITATS :

1. Escolta la cançó, seguint el text.

- Quin és l'origen de les havaneres?
- Amb què les associes?
- De quins temes tracten aquestes cançons?
- Aquesta havanera no fa referència a l'emigració econòmica de catalans a Cuba, que es reflecteix en el segon text. Busca informació sobre quin fou l'origen de l'expedició militar de què parla l'havanera.

2. Saps qui eren els **americanos**? I els **indianos**?

3. Quines conseqüències va tenir per a Catalunya la tornada dels emigrants de Cuba, enriquits pel comerç que havien desenvolupat en aquella illa?

4. Segons les dades que veus als quadres, per què creus que les havaneres han quedat a Catalunya com a cançons de pescadors?

5. Creus que Catalunya ha d'acollir els cubans que vulguin emigrar de les seves terres? Per què?

3.2 Música ranxera per parlar de Mèxic

Insurrección en Chiapas

(Kojon Prieto y los Huajolotes “...Siganle Compadres!”)

*Pasan las nubes volando
bajo un cielo muy azul
y aquí te estoy esperando
a ver si apareces tu.
Allá dentro de la selva
la tarde empezó a caer
ya las aves se han callado
y hay disparos por doquier.*

*Los pelones del gobierno
armados hasta los dientes
andan echando balazos
contra la insurrección.*

*Los indios se han levantado
hartos de tanto aguantar
la indigencia y el desprecio
de quien es la autoridad.*

*No le temen a nada (Y a nadie!)
piden tierra y libertad
pero la quieren ahorita
no cuando los vayan a enterrar.
San Cristobal, Ocosingo
rancho nuevo y margaritas
también por Altamirano
un Zapata peleando.*

Les **rancheras** són un gènere de cançó popular que té gran vigència a Mèxic i que agraden a tot tipus de públic. És, sens dubte, per aquesta raó que el conjunt musical basc “Kojón Prieto y los Huajolotes” va escollir una **ranchera** per retre homenatge al poble mexicà amb motiu de la revolta de Chiapas.

Parlem una mica d'aquesta revolta:

L'1 de gener de 1994 Mèxic es despertava amb la sorpresa d'un aixecament armat al sud del seu territori. Aquest mateix dia entrava en vigor el Tractat de Lliure Comerç, una mena de Mercat Comú com el d'Europa, però entre els EUA, Mèxic i Canadà. El govern mexicà havia promogut durant molts anys la imatge de país modern i democràtic, i ara, de sobte, sortien a la llum pública les greus condicions de pobresa extrema i de violació dels drets humans en què vivien un gran nombre de mexicans, i de manera especial els integrants dels 56 pobles indígenes del país.

La insurrecció va esclatar inicialment a 4 municipis de l'estat de Chiapas: Ocosingo, Altamirano, las Margaritas i San Cristobal de las Casas. L'exèrcit mexicà va respondre en un principi amb forta violència, bombardejant indiscriminadament la població civil de les comunitats indígenes que viuen a la selva chiapaneca.

La revolta, protagonitzada per l'**Ejército Zapatista de Liberación Nacional (EZLN)**, ha estat bastant especial i diferent d'altres moviments guerrillers d'Amèrica Central per diverses raons: alguns analistes polítics diuen que es tracta d'una revolta del segle XXI, perquè una de les seves principals ar-

mes ha estat l'ús dels mitjans de comunicació. El gener de 1994 arribaven notícies i imatges de la revolta a tot arreu del món, amb entrevistes i comunicats del ja mític subcomandante Marcos. El resònd'internacional va ser tan gran –la cançó dels “Kojón Prieto” n'és una mostra– i això va generar tanta pressió sobre el govern del president Salinas, que aquest va decretar unilateralment un alto al foc el 12 de gener de 1994.

Una de les principals reivindicacions que fa l'EZLN és la de la terra, de la mateixa manera que ho feren el General Emiliano Zapata i els seus seguidors en temps de la Revolució mexicana, a començaments de segle. En un país que viu fonamentalment de l'agricultura, el latifundisme i el caciquisme són realitats molt presents a gran part del territori.

Tanmateix l'EZLN insisteix en no ser un moviment únicament local i demana una democratització real a tota la nació, on un únic partit (**Partido Revolucionario Institucional, PRI**) porta més de 60 anys governant.

Els zapatistes resumeixen les seves demandes en 7 punts:
terra, treball, vivenda, pa, democràcia, justícia i pau.

Des del 12 de gener de 1994 l'EZLN tampoc no ha tornat a agafar les armes i hi ha hagut intents d'arribar a un acord de pau entre les dues parts. Tanmateix això encara no ha estat possible, ni sembla fàcil d'aconseguir, doncs l'EZLN al·lega que el govern continua sense complir ni una sola de les seves demandes.

Les causes d'aquest aixecament són diverses:

- La pobresa extrema de la població
- La important presència indígena i el fort racisme de la societat mexicana
- El caciquisme i el latifundisme, que persisteixen a Chiapas i a gran part del sud de Mèxic
- La crisi econòmica dels darrers anys
- L'empitjorament de la situació econòmica dels camperols, a causa de les mesures neoliberals de Salinas (el 66% de persones a Chiapas tenen l'agricultura com a activitat principal).
- La signatura del Tractat de Lliure Comerç de Mèxic amb els Estats Units i Canadà, que afegeix més incertesa al futur dels indígenes i de tots els petits camperols del país: nombroses comunitats índies del sud de Mèxic viuen del blat de moro i del cafè, i des de 1991 (quan es signà el tractat) veieren deteriorada la seva economia per la baixada del preu del cafè a nivell internacional. També es preveu que caurà el preu del blat de moro a Mèxic a causa de l'entrada massiva d'aquest cereal procedent dels EUA, a preus més barats.

ACTIVITATS :

1. Busca la resposta:

- Després de llegir aquest text, quines creus que són les causes principals de la revolta de Chiapas?
- Quina fou la primera reacció del govern mexicà davant aquesta insurrecció?
- En què es diferencia aquesta insurrecció de Chiapas amb altres de similars que han tingut lloc a Amèrica Central?
- Quines són les reivindicacions dels guerrillers de l'EZLN?
- Saps qui era Emiliano Zapata? I per què aquest moviment pren el nom d'aquest general?
- Saps si a Catalunya ha tingut mai lloc una revolta la base de la qual hagi estat la lluita per la terra?